

педагогічної майстерності» або у «школах молодого викладача». Серед переліку навчальних дисциплін, які повинні обов'язково вивчатися у цих школах провідне місце належить відвести дисципліні «Інтерактивні методики навчання».

Список бібліографічних посилань

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Реутова Е. А. Применение активных и интерактивных методов обучения в образовательном процессе вуза (методические рекомендации для преподавателей Новосибирского ГАУ). Новосибирск : Изд-во, МДАУ, 2012. 58 с.
3. П'ятакова Г. П., Заячківська Н. М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 55 с.

Надійшла до редколегії 08.04.2018

УДК 351.851

І. В. БРИГАДИР,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового та господарського права факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3181-3410>;*

І. В. ПАНОВА,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4325-5428>*

СИСТЕМА ОСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто позиції щодо реформування системи відомчої освіти МВС України в частині підготовки поліцейських, проаналізовано концептуальні засади можливості запровадження трьохрівневої системи фахової підготовки поліцейських, висловлені пропозиції щодо її запровадження на сучасному етапі.

***Ключові слова:** підготовка поліцейських, система освіти МВС України, підготовка кадрів, трьохрівнева підготовка поліцейських.*

В основу оцінки системи підготовки поліцейських зазвичай ставлять кінцеву стратегічну мету такої підготовки. Не секрет, що на початку реформи правоохоронної системи ставилися питання про можливість залучення кадрів з міліції до нового органу – поліції. Багато хто вказував, що поліцейський не зобов'язаний мати навіть вищу освіту, посилаючись на досвід інших країн.

Реформа поліції почалася зі створення патрульної поліції, до якої набирали осіб, які виявили бажання проходити службу в новостворених підрозділах. Такі особи проходили короткострокову підготовку (до 3 місяців) і направлялися на службу. Населення не однозначно відреагувало на появу «швидкоруч» підготовлених поліцейських. Одні відзначали високий рівень мотивації, готовності допомагати, відсутність спрямування діяльності на отримання неправомірної вигоди тощо. Інші вказували на низький рівень теоретичної підготовки та неможливість реагування на нестандартні ситуації, які не моделювалися під час навчання.

Все це породило дискусію – а як має готуватися поліцейський в умовах саме української правової та правоохоронної системи.

Апологетами концепції глибокого реформування системи поліцейської освіти пропонувалися різні способи ліквідації існуючої протягом тривалого часу системи

підготовки кадрів для поліції. Так, наприклад, «Дорожня карта реформи освіти в поліції мала виглядати так:

1) ліквідація всіх шести вищих навчальних закладів у системі МВС та їх відокремлених структурних підрозділів, філій тощо;

2) створення на базі ліквідованих відомчих університетів та інститутів МВС, що мали відношення до поліцейської освіти, мережі закладів професійної підготовки (так званих поліцейських шкіл), які не надають вищу освіту, а здійснюють як первинну професійну підготовку (терміном від шести місяців до одного року) для щойно призначених поліцейських, так і службову підготовку та заходи з підвищення кваліфікації для всіх інших поліцейських;

3) для осіб, які претендують обіймати керівні посади в поліції і отримати спеціальне звання, наприклад, від капітана і вище, вимагається успішно пройти курс навчання (від трьох до шести місяців) у Вищій школі поліції, яка утворюється на базі Національної академії внутрішніх справ. Вища школа поліції також займається плануванням та розробкою курсів та тренінгів навчання поліцейських;

4) методичними і науковими розробками у сфері поліцейської діяльності (зокрема, здійснення підготовки вчених в аспірантурі), повинен централізовано займатися лише Науково-дослідний центр поліції, який утворюється на базі існуючого одного Державного науково-дослідного інституту» [1].

Таким чином, пропонувалася повна ліквідація існуючої системи підготовки фахівців для поліції, використання кадрів підготовлених в системі МОН та перепідготовка їх для роботи в поліції на нетривалих курсах.

Поряд із зазначеною реформою існує й інша думка щодо системи поліцейської освіти. Досить слушною є позиція фахівців, які відстоюють необхідність збереження та розвитку з урахуванням вимог сьогодення існуючої системи підготовки поліцейських.

Зазначається, що «перенесення закордонних моделей освіти та юридичної практики, скажімо США та Великобританії, які істотно відрізняються від вітчизняної структури правоохоронних органів, організації розслідування злочинів та здійснення правосуддя без урахування особливостей побудови національного кримінального та процесуального законодавства може слугувати чинником дестабілізації суспільно-політичного життя країни. Чому б тоді не брати за основу шведську модель правоохоронних органів – світового законодавця в організації діяльності поліції, де зрештою прийшли до запровадження обов'язковості вищої юридичної освіти? А якщо хтось вважає, що з дипломованого інженера, економіста чи харчовика можна за два-три місяці підготувати повноцінного слідчого або оперативника, глибоко помиляється. Також не беруть до уваги, що в умовах постійного некомплекту (а він в Україні нині сягає понад 20 тисяч і підсилюється значною плінністю кадрів) цивільні правничі університети об'єктивно не зможуть задовольнити потреби служб у спеціалістах необхідних напрямів і рівнів підготовки. Статистика стверджує, що, наприклад, у 2014 році на службу до слідчих підрозділів прийнято 295 випускників «цивільних» ЗВО, з яких закріпилися менш як 20 %. Стала зрозумілою помилковість «януковичо-могильовських» експериментів із часткової передачі від МВС держзамовлення на підготовку слідчих до цивільних ЗВО. Якщо порівняти з цими цифрами показники природного зменшення у відомчих закладах вищої освіти, то вони якісніші не в рази, а в десятки разів. Не варто забувати, що в руслі не прожектерських, а реальних реформ незабаром буде запроваджено інститут детективів, де оперативні працівники підрозділів карного розшуку, захисту економіки, боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, протидії наркозлочинності будуть уповноважені самостійно проводити всі процесуальні гласні й негласні дії. Чи впораються з підготовкою таких фахівців цивільні ЗВО? А самі детективи зможуть забезпечити якісний процес виявлення і розслідування кримінальних правопорушень?» [2].

О. М. Бандурка, коментуючи бажання позбавити поліцейського обов'язковою юридичною освіти зазначає: «Слідчий, оперативний працівник чи дільничний інспектор поліції

за професійною підготовкою має бути на голову вищим від порушників закону всіх мастей. Саме таку професійну, насамперед правову підготовку дають спеціалізовані ЗВО МВС України. Працівникам поліції доводиться виконувати найрізноманітніші завдання, розв'язання яких потребує всебічної підготовки з юриспруденції, психології, соціології, педагогіки. Її забезпечують наукові школи системи МВС, спеціалізовані вчені ради, фахові наукові видання та високоякісний педагогічний склад. Пропозиція готувати юристів лише в цивільних та приватних вишах неприйнятна ще й тому, що система МВС – найбільший споживач юридичних кадрів. Дивно, що інтересу роботодавця в цьому разі зовсім не враховують реформатори» [2].

Катерина Левченко, президент Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда-Україна», негативно висловлюючись щодо ідеї руйнації відомчої системи вищої юридичної освіти, зазначає «що вища юридична освіта вкрай необхідна правоохоронцям. І громадська організація, яку очолюю, має на меті сприяння підвищенню рівня освіти, проведення тренінгів, навчань для представників правоохоронних органів, передусім поліції. Не з чуток знаю, наскільки їм потрібні такі знання, адже нині у нас складне законодавство, складна практика його застосування в різних галузях права. Поліцейським будь-якої категорії потрібні глибокі юридичні знання, знання психології, знання на межі права та економіки. А їх можна здобути лише у виші. Я не проти здобуття таких знань у цивільних ЗВО. Альтернатива, безсумнівно, має бути, але позбавляти відомчі ЗВО вищої юридичної освіти в реаліях нашого суспільства неприйнятно [2].

Одним із аргументів щодо передачі цивільним ЗВО функцій підготовки поліцейських, а саме здобуття ними вищої юридичної освіти, було бажання скоротити видатки бюджету МВС на підготовку власних кадрів. Нами, на основі детального аналізу бюджетного законодавства та практики його застосування, зазначалося: «Так, дійсно отримавши фахівця з дипломом системи ЗВО МОН України, МВС витратить кошти тільки на його перепідготовку та адаптацію для роботи в поліції. Однак, це аж ніяк не означає, що цих коштів не буде витрачено державою. Адже, підготовка студента у ЗВО МОН України теж потребує фінансування утримання відповідних викладачів та інфраструктури. Вартість підготовки студента та курсанта за одним напрямом підготовки суттєво не відрізняється. Тому фінансування державного замовлення на навчання фахівців-поліцейських буде все одно здійснено за рахунок Державного бюджету, а спекуляції на цю тему є тільки «перетягуванням бюджетного одіяла». Однак на виході ми отримуємо різний результат. ЗВО МОН України випускає фахівця, якого МВС України повинного готувати протягом 6–12 місяців для адаптації. А це додаткові видатки на підготовку (утримання інфраструктури та викладачів-тренерів), плюс видатки у вигляді грошового утримання такого майбутнього поліцейського із заробітною платою майже рівною зарплаті поліцейського діючого, і не іде в ніякі порівняння з грошовим утриманням курсанта. ЗВО МВС України за той самий строк що і «цивільні» ЗВО випускає повністю адаптованого та підготовленого фахівця, окремі навички якого тренувалися не 6–12 місяців, а 3–4 роки шість днів на тиждень з практичним стажуванням в діючих підрозділах поліції [3].

У зв'язку з існуванням багатьох, інколи діаметрально протилежних поглядів на реформування системи підготовки поліцейських, склалася ситуація що на сьогоднішній день одночасно існує система підготовки кадрів для підрозділів поліції успадкована від органів внутрішніх справ та створюється нова система підготовки поліцейських.

Не вдаючись до глибокого аналізу системи закладів вищої освіти МВС України які готують поліцейських, необхідно зазначити наступне. Сьогодні існує мережа з семи навчальних закладів. Ці навчальні заклади готували та готують фахівців з вищою освітою практично для всіх підрозділів поліції. Основними напрямками за якими здійснюється підготовка поліцейських є «Право» та «Правоохоронна діяльність».

На перший (бакалаврський) рівень набираються особи з числа цивільної молоді, які зараховуються на посади курсантів та проходять 3–4-річне навчання на умовах стаціонару. Крім того, за заочною формою навчання добираються чинні на сьогодні поліцейські, які

не мають вищої профільної освіти, котрих направляють на навчання практичні підрозділи поліції. На другий (магістерський) рівень на умовах стаціонарного або заочного навчання добираються особи з числа чинних поліцейських.

Всі відомчі ЗВО МВС України за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб здійснюють підготовку всіх осіб, які мають бажання отримати освіту за різними рівнями вищої освіти та відповідають вимогам для вступу на навчання – склали ЗНО, пройшли творчі конкурси, склали вступні іспити тощо.

Не зважаючи на усталену систему підготовки поліцейських система освіти зазнає еволюційних змін. Так, для проходження служби в органах міліції, свого часу після прийняття на службу особу направляли на курси початкової підготовки, які тривали здебільшого 6 місяців. В рамках початкової підготовки майбутніми працівниками міліції здобувалися знання, вміння та навички, які необхідні будь-якому працівнику міліції при повсякденному виконанні обов'язків. Основна увага приділялася тактико-спеціальній, спеціальній фізичній підготовці та вогневій підготовці, надавалися знання про правові основи діяльності правоохоронної системи, основи кримінального та адміністративного законодавства.

Після їх успішного проходження вказаної початкової підготовки, особи призначалися на відповідні посади в практичних підрозділах. Слід зазначити, що досить часто на курси початкової підготовки направлялися і особи з вищою освітою, в т.ч. юридичною, здобутою в навчальних закладах, які не відносилися системи МВС України. І тільки після закінчення названих курсів, особи призначалися на посади і їм присвоювалися звання середнього та старшого начальницького складу органів внутрішніх справ.

Акумулюючи увесь позитивний досвід підготовки майбутніх поліцейських, який був набутий за період незалежності України, все ж на загальнодержавному рівні було констатовано необхідність реформування системи підготовки поліцейських. Тільки на початку 2018 року, наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.01.2018 № 51 було затверджено Концепцію запровадження трьохрівневої моделі підготовки поліцейських.

На думку розробників Концепції передумовами для її запровадження названо: дефіцит практичної складової у певній частини викладацького складу ЗВО МВС відсутні актуальні знання і навички поліцейської роботи, а цивільна молодь, яка вступає сьогодні до цих закладів, недостатньо мотивована, щоб присвятити себе службі в поліції.

З назви концепції вбачається запровадження трьохрівневої системи підготовки, а з аналізу її змісту можна зробити висновок про запровадження по суті чотирьохрівневої. Так в концепції названо такі рівні:

- базовий рівень професійної освіти;
- початковий та бакалаврський рівні вищої освіти;
- магістерський рівень вищої освіти.

На базовому рівні поліцейські, які вперше прийняті на службу в поліції, з метою набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень патрульного поліцейського, зобов'язані пройти первинну професійну підготовку за єдиними навчальними програмами (планами) терміном шість місяців.

У разі успішного закінчення первинної професійної підготовки, наступні шість місяців поліцейські несуть службу на посадах молодшого складу поліції (як правило, у патрульній поліції) під керівництвом наставників. Передбачається, що за деякими спеціалізаціями (наприклад, для оперативних підрозділів кримінальної поліції) може бути передбачено проходження поліцейським перепідготовки без проходження служби на посадах молодшого складу поліції.

Функції базової підготовки поліцейських мають бути надані створеним в структурі Національної поліції України поліцейським академіям. Одна з яких уже створена в м. Київ, однак поки вказана установа випуску поліцейських не здійснювала.

Наступний названий в Концепції рівень поєднує в собі по суті два самостійних рівня. Після закінчення строку дії дворічного контракту, до якого входять строки первинної

професійної підготовки та служби з наставником поліцейські можуть бути рекомендовані для підготовки у ЗВО МВС з урахуванням наявного рівня освіти:

– поліцейські, які мають базову середню освіту, здобуватимуть освітньо-професійний ступінь молодшого бакалавра;

– поліцейські, які мають вищу освіту, проходилимуть перепідготовку (спеціалізацію) для потреб Національної поліції України.

Після отримання освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра та відпрацювання на відповідних посадах не менше двох років поліцейські з метою подальшого просування по службі можуть бути рекомендовані для підготовки у ЗВО МВС для здобуття освітнього ступеня бакалавра.

На третьому рівні, поліцейські, які мають освітній ступінь бакалавра і відпрацювали на відповідних посадах не менше двох років, з метою подальшого просування по службі можуть бути рекомендовані для вступу до ЗВО МВС для здобуття освітнього ступеня магістра.

Із змісту Концепції є не зрозумілим, чи може цивільна особа з вищою освітою, в тому числі юридичною, проходити службу в поліції оминаючи необхідність проходження служби на базовому рівні, а одразу проходити перепідготовку (спеціалізацію) для потреб Національної поліції України.

Крім того, з позицій молодшої людини вісімнадцятирічного віку, яка має повну середню освіту і бажає здобути рівень магістра саме в системі підготовки поліцейського, шлях виглядає так. Базовий рівень триватиме 2 роки, після чого направляється на навчання за програмою підготовки молодших бакалаврів. Слід зазначити, що в існуючій системі ЗВО МВС України таких програм поки немає, однак з досвіду інших ЗВО така програма передбачає підготовку впродовж 2–3 років. Після здобуття «молодшого бакалавра», поліцейський 2 роки працює, і тільки після направляється на здобуття рівня «бакалавра», що займає теж 2–3 роки. Загалом буде витрачено 8–10 років для здобуття бакалавра, а для здобуття рівня магістра ще додатково 4 роки. Таким чином, рівень магістра буде здобуто мінімум у віці 32 років!!!

Вбачається не зовсім виправданим досить тривалі періоди проходження служби між рівнями підготовки. Крім того, зайвим видається запровадження етапу «молодшого бакалавра». В цілому Концепція створює умови за яких отримувати освіту саме в рамках проходження служби в поліції є малопривабливою перспективою саме через тривалість. Крім того, концепцією не зазначено, за денною чи заочною формою навчання має бути така підготовка. Малоймовірним є те, що увесь «шлях» поліцейського людина зможе пройти в умовах стаціонару, особливо враховуючи етап навчання тривалістю 6–8 років.

Таким чином, на умовах очної форми навчання підготовка буде здійснюватися в незначних обсягах. Ні в якому разі не применшуючи значення заочної форми навчання, на нашу думку, навчання на стаціонарі сприяє більш якійс підготовці фахівців. Тому доцільно передбачити механізм забезпечення отримання одного з рівнів освіти на умовах очної форми навчання. Крім того, перед тим, як запроваджувати вказану систему трьохрівневої підготовки, забезпечити одночасне функціонування і попередньої моделі підготовки поліцейських до рівня бакалавра із числа цивільної молоді, яка поступає на навчання після здобуття повної середньої освіти. Це дозволить порівняти якість та кількість підготовлених і адаптованих до служби в поліції осіб. В інакшому випадку може виникнути ситуація, коли «нова» система підготовки ще не довела свою ефективність, а «стара» система вже знищена.

Список бібліографічних посилань

1. Малишев Б. Чому реформа поліцейської освіти необхідна та як її здійснити? // Асоціація УМДПЛ. URL: http://umdpl.info/police-experts.info/2016/09/22/police_education_1/ (дата звернення: 06.04.2018).

2. Галаур В. Реформа МВС: чи потрібна вища юридична освіта поліцейським? *Урядовий кур'єр*. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/reforma-mvs-chi-potribna-visha-yuridichna-osvita-p> (дата звернення: 06.04.2018).

3. Бригадир І. В. Перспективи підготовки поліцейських в Україні: окремі потенційні проблеми // Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917–2017 рр.) : зб. наук. ст. і тез доп. на наук.-практ. конф. до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку в Харкові (м. Харків, 25 листоп. 2017 р.). Харків, 2017. С. 63–65. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_11_2017/pdf/27.pdf (дата звернення: 06.04.2018).

Надійшла до редколегії 29.04.2018

УДК 37:004

К. Л. БУГАЙЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2429-5010>

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД І НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДО СИСТЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проаналізовано досвід застосування технологій дистанційного навчання в діяльності поліцейських органів Великої Британії, Канади та Нової Зеландії. Запропоновано напрями його адаптації до системи кадрового забезпечення Національної поліції.

Ключові слова: *Національна поліція, дистанційне навчання, електронне навчання, публічне адміністрування.*

Кадрове забезпечення публічного адміністрування в органах Національної поліції потребує, в першу чергу, здійснення оптимізації процесів відбору та підготовки персоналу поліції, в т.ч. за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, важливим видом яких виступають технології дистанційного навчання. У доповіді ми розглянемо особливості процесу дистанційного навчання, що впроваджений в підготовку поліцейських деяких закордонних країн, а також сформулюємо можливі напрями імплементації його позитивних аспектів у діяльність Національної поліції України.

У Великобританії дистанційне навчання працівників поліції організується Національним центром прикладних технологій навчання (National Centre for Applied Learning Technologies (NCALT)). Ця служба забезпечує співпрацю Національного коледжу поліції Англії і Уельсу та місцевих органів поліції (всього 43 місцеві служби) з питань удосконалення вмінь та навичок поліцейських за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Навчальні матеріали та дистанційні курси доступні через віртуальне середовище дистанційного навчання (систему управління дистанційним навчанням) NCALT Managed Learning Environment. Зараз відповідне середовище має 300 000 зареєстрованих користувачів, які проходять більше 80 курсів дистанційного навчання щомісяця. Доступ до системи управління дистанційним навчанням забезпечується через мережу Інтернет та через Інтранет-мережу сил поліції Англії та Уельсу. Кожне місцеве управління поліції має у відповідному середовищі власний домен, через який забезпечується доступ до навчальних курсів, а також через який управління поліції може публікувати власні матеріали. Інші правоохоронні органи Англії та Уельсу також мають доступ до зазначених навчальних матеріалів та навчальних курсів на підставі угод про асоційоване партнерство, зокрема це:

- 1) Служба поліції Північної Ірландії;
- 2) Британська транспортна поліція;
- 3) Національне агентство з питань злочинності;
- 4) Міністерство оборони;